

Werkvorm 2.

Relevantie mensenrechten voor het examenprogramma maatschappijleer

Materiaal: Overzicht kennis mensenrechten en kopie examenprogramma vmbo/havo/vwo

Lees de kenniscomponenten van mensenrechteneducatie goed door en bekijk het schema.

Kies als groep een examenprogramma uit.

Beantwoord daarna in je groep de volgende vragen:

Welke kenniscomponenten kun je linken aan de eindtermen van het examenprogramma.

Tip: denk daarbij bijvoorbeeld aan:

- Verschillende soorten rechten (bijvoorbeeld: burger- en politieke rechten; sociaaleconomische rechten; culturele rechten)
- Plaats van mensenrechten(verdragen) binnen de Nederlandse democratische rechtsstaat
- Macht en mensenrechten
- Mensenrechten in de praktijk (dilemma's)
- De onderlinge afhankelijkheid van de verschillende mensenrechten

Voor de terugkoppeling naar de plenaire groep:

Geef in 2 minuten in eigen woorden de voor jullie groep meest relevant aanknopingspunten uit het examenprogramma voor mensenrechten. M.a.w. voor welke eindtermen zijn mensenrechten van toegevoegde waarde of ten minste relevant.

Voor meer informatie contacteer Frauke de Kort, f.de.kort@mensenrechten.nl
Of kijk op www.mensenrechten.nl en <https://mensenrechten.nl/indeklas>.

Overzicht kennis mensenrechteneducatie

De kenniscomponent van mensenrechteneducatie kan als volgt worden samengevat (Oomen & Vrolijk (2010)):

- Dat iedereen, overal, bepaalde onvervreemdbare rechten heeft.
- Wat de belangrijkste mensenrechten zijn.
- Waarom mensenrechten geformuleerd zijn: na de Tweede Wereldoorlog en de menselijke onttering in die jaren.
- De historische en filosofische achtergrond van de mensenrechten.
- Dat mensenrechten vanuit verschillende culturen en achtergronden anders worden gezien.
- Dat mensenrechten gestoeld zijn op de idee van menselijke waardigheid, de gelijke behandeling van iedereen en het respect voor verscheidenheid.
- De kernbegrippen vrijheid, gelijkheid, menselijke waardigheid, universaliteit en het zelfbeschikkingsrecht.
- De verschillende categorieën van fundamentele rechten: het gelijkheidsbeginsel, de vrijheidsrechten; politieke rechten, sociale, economische en culturele rechten, met de belangrijkste rechten per categorie.
- De universaliteit en de ondeelbaarheid van het mensenrechtengedachtegoed, dus ook van burgerlijke en politieke en sociale, economische en culturele rechten.
- De wereldwijde ondertekening van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het bindende karakter van de daarop gebaseerde VN-Verdragen als het Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten en Economische, Sociale en Culturele Rechten, en - in Europa het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.
- Dat rechten komen met verantwoordelijkheden: voor overheden en voor individuen. Het idee van 'draggers' van rechten en van verantwoordelijkheden (right holders, duty bearers).
- Wat is de verantwoordelijkheid van de Nederlandse staat? Wat van het individu?.
- De verhouding tussen internationale Verdragen en de Nederlandse Grondwet; dat in de rechtspraak veel grondrechten in internationale Verdragen veel belangrijker zijn dan die in de Grondwet - met name het EVRM.
- Verbondenheid - lokale/nationale/regionale/internationale - op dit gebied.
- De globale inhoud van de Universele Verklaring en andere belangrijke mensenrechtenverdragen: het internationale mensenrechtenhandvest, het EVRM, het Handvest Grondrechten van de EU, specifieke Verdragen als het Vrouwenverdrag, het Kinderrechtenverdrag, het Verdrag tegen Rassendiscriminatie en het Gehandicaptenverdrag, Geneefse Conventies.
- De verschillende dimensies van mensenrechten: ethisch, juridisch, politiek.
- De rol van mensenrechten in het denken over ontwikkelingsvraagstukken en mensenrechten in mondiaal perspectief: de consequenties van het handelen hier voor de rechten van mensen elders.
- Dat mensenrechten in Nederland dus niet alleen gelden voor mensen met een Nederlands paspoort maar voor iedereen.
- De botsing van rechten en de weging die in de praktijk plaats moet vinden tussen fundamentele rechten. De beperkingsgronden van fundamentele rechten.
- De notie van universele jurisdictie voor de ergste mensenrechtenschendingen: genocide, misdaden tegen de menselijkheid, het Internationaal Strafhof.
- Instituties (accountability mechanisms), zowel op nationaal als op internationaal niveau.
- Het verhaal van belangrijke mensenrechtenverdedigers.

Schematisch: kennis van mensenrechten relevant voor burgerschapsvorming

A. Mensenrechten algemeen	
Principes en onderliggende waarden	Principes van menselijke waardigheid, universaliteit, onvervreemdbaarheid en ondeelbaarheid Onderliggende waarden zijn vrijheid, gelijkheid en respect voor anderen
Normatieve karakter van mensenrechten (Verdragen en Verklaringen)	Mensenrechten bindend Verplichting van staten Zelfbeschikkingsrecht
	<u>Internationaal:</u> Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens Internationale verdrag inzake burger- en politieke rechten Internationale verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten Vrouwenverdrag Kinderrechtenverdrag Verdrag tegen Rassendiscriminatie Gehandicaptenverdrag Geneefse conventies Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof
	<u>Europa:</u> Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden Europees sociaal handvest Handvest van de grondrechten van de EU
B. Beschermingsmechanismen	
Nationaal	Grondwet Democratische rechtsstaat Nationale mensenrechteninstituut
Europees	Europees Hof voor de Rechten van de Mens Hof van Justitie van de EU
Internationaal: verdragscomités met klachtenregelingen, rapporteringsverplichting, VN-instellingen (organen, fondsen, programma's en organisaties)	Verdragscomités VN-Veiligheidsraad UNICEF OHCHR UNHCHR ILO Internationaal Strafhof
Ngo's	Voorbeelden: Amnesty International, Human Rights Watch, Nederlands Juristencomité, Defence for Children
C. Specifieke mensenrechten	
Burger- en politieke rechten	<u>Burger- en politieke rechten</u> Recht op leven, Verbod op foltering en wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, Verbod op slavernij en horigheid, Recht op vrijheid en veiligheid van persoon (tegen willekeurige arrestatie of gevangenhouding en menselijke en waardige behandeling van gevangenen), Recht op eerlijk proces en rechtsbijstand, Recht op privacy, Recht op vrijheid van denken, geweten en godsdienst, Vrijheid van meningsuiting, Verbod op oorlogspropaganda en verbod op propageren van haatgevoelens die aanzetten tot discriminatie, vijandigheid of geweld, Recht van vreedzame vergadering, Recht op vrijheid van vereniging (incl. vakbonden) Recht te trouwen en een gezin te stichten, Recht op naam en nationaliteit, Kiesrecht en inspraak, Gelijkheid voor de wet, Recht van minderheden op hun eigen cultuur
Economische, sociale en culturele rechten	<u>Economische rechten</u> Recht op arbeid en billijke en gunstige arbeidsomstandigheden, Recht op vakvereniging
	<u>Sociale rechten</u> Recht op sociale zekerheid, inclusief sociale verzekeringen, Recht op bijstand, Recht op een behoorlijke levensstandaard, Recht op gezondheid, Recht op onderwijs
	<u>Culturele rechten</u> Recht op cultureel leven, wetenschap en intellectueel eigendom
D. Mensenrechten in de praktijk	
(Ontstaans)geschiedenis van mensenrechten - 3 generaties	Ontstaansgeschiedenis
Kritiek op mensenrechten	Kritiek op de universaliteit, Kritiek op bepaalde mensenrechten
Dilemma's en botsende rechten	Absolute rechten Beperkingsgronden Dilemma's Botsende rechten
Mensenrechtenschendingen	Genocide Misdrijven tegen de menselijkheid Schending van individuele rechten